

בורר

◦ כתב בספר הזכרונות (למהר"ש אבוהב): "מלאכה זו מן הקשות שבשבת ליזהר בכל פרטיה וחילוקיה, שרובם יש בהם איסור גמור מן התורה, כמו שיראה המעיין ברמב"ם (פ"ח) ובשו"ע (או"ח סשי"ט) שאפילו ביד יש ברירה שמחוייבין עליה חטאת, וקשה לעם לעמוד עליהם כראוי, כי צריך זריזות גדולה, וזכרון הפרטים על מתכונתם, ולא ניתנה שמירתם ביחוד אלא למעיין וחוזר עליהם תמיד".

◦ פסקי הסידור הלכתא רבתא לשבתא – "כי יש בזה חשש חיוב חטאת ואיסור סקילה ח"ו "

בורר – דוג'

- גרעין של לימון, קליפה, זבוב או שאר לכלוך שנפלו למאכל או משקה - אסור להוציאו, אם בכוונתו לאכול את המאכל לאלתר רשאי להפריד את האוכל לצדדים או לכלי אחר ביד או בכף כשהגרעין יישאר עומד בפני עצמו, - בורר את האוכל מן הפסולת לאלתר.
- כאשר חלק מן הירק איננו ראוי לאכילה, כגון כשהוא רקוב - אסור להוציאו מן הירק.
- ירק הראוי למאכל, אך איננו חפץ בו [כגון בצל בסלט] - אסור להוציאו. אך אדם אחר שמעונין לאכול ירק זה רשאי להוציאו מן הסלט.
- בכל המקרים האמורים אסור אף להוציא את הדבר ה'לא רצוי' מן הסלט ע"י כף שיש בו חלקי סלט הראויים לאכילה. אך מותר לשפוך סלט מן הקערה עד שגם הם יפלו.

בורר – דוג'

◦ באם הדבר ה'לא רצוי' אינו מעורב בסלט אלא עומד בצד הקערה, באופן שאינו מוקף או צמוד לסלט - מותר להוציאו, כשהוא ראוי לאכילה, אך כשאיננו ראוי לאכילה יש בו איסור של 'מוקצה'.

◦ כאשר הסיר את ה'אוכל' עד שה'פסולת' עומדת לבדה, באם איננה 'מוקצה' יהי' מותר לזורקה, כגון כשנפל לסלט בצל שאיננו מעוניין בו - יכול ליטול את הירקות שסביבו, ואז כאשר הבצל יהיה נפרד ולא מעורב ניתן לזורקו החוצה.

בורר – כללים

○ אין להפריד פסולת מן האוכל בשבת כאשר הם מעורבים זע"ז.

○ כללי האסור:

○ ב' מינים – איסור בורר הוא דוקא בב' מינים שונים, כפי שיתבאר לקמן באריכות מה מוגדר כב' מינים.

○ פסולת ואוכל – כשמוציא את הפסולת מן האוכל, כפי מה שיוגדר לקמן. במוציא אוכל מן הפסולת ית' לקמן דרכי ההיתר. פסולת מפסולת – ית' לקמן מתי מותר.

○ כשהם בתערובת – איסור בורר הוא רק כאשר הדברים מעורבים זע"ז, הגדרת הדבר תתבאר לקמן.

○ כשמפרידם זמ"ז – באם לא מפרידם זמ"ז אין איסור בדבר.

○ באם הוציאו את הדבר ה'לא רצוי' בשוגג, אך גם מבלי להוציאו היה ניתן לאכול את המאכל - מותר לאכול את השאר. אך אם לא היה ניתן לאכול מבלי להוציאם - אסור באכילה.

בורר – כללים

◦ הפרדת 'אוכל מן הפסולת' הותרה בכפוף לשלשה תנאים:

◦ 1. יש להוציא את ה'אוכל' מתוך ה'פסולת', ולא להיפך;

◦ 2. כשעושה זאת בידיו ולא בכלי;

◦ 3. בתנאי שמוצא את המאכל לאכלו מיד - 'לאלתר'.

◦ בתנאים אלו הותרה הברירה – כיון שאין זה מעין מלאכה כלל אלא

'דרך אכילה'. משא"כ כשמוציא את הפסלות מן האכול ה"ז 'תיקון

המאכל'.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת'

- 'אוכל' מתוך ה'פסולת', הינם כל ב' מינים שונים, ואע"פ ששניהם ראויים לאכילה, כשמעוניין באחד מהם נחשב הוא כ'אוכל' ולעומתו השני שאיננו חפץ בו כעת נחשב כ'פסולת'.
- כל ב' מינים שיש הבדל בטעמם או בשמם, (או באופן שימושם). ויש מוסיפים אף אם שונים הם ב'מראה' כאשר יש לזה משמעות – נחשבים הם כב' מינים.
- כאשר מוציא את ה'פסולת' הדבר אסור, אף אם יטעם ממנה מעט ולא תועיל כאן הערמה.
- אף בב' מינים שאינם אוכלים אותו שאינו מעוניין בו כעת ה"ה 'פסולת' והשני ה"ה 'אוכל'.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת' במין אחד

- במין א' ממש, כאשר א' איננו ראוי לאכילה (ואף שנאכל ע"י הדחק, אך בד"כ אין אוכלים אותו) נחשב הוא כ'פסולת' לעומת החלק הנאכל.
- במין א' - כאשר שניהם ראויים לאכילה, אע"פ שמעוניין בחלק גדול יותר אי"ז בגדר בורר. והוא שיש בזה צורך ליום השבת דאל"כ הוי מכין מקודש לחול.
- במין אחד שכמעוניין בחלק כלשהו מטעמים שונים, כגון שאין בו עצמות וכיו"ב אין כל איסור של בורר, באם זה ב' חלקים שלכל אחד שם שונה יש שכתבו שראוי להחשיבו כב' מינים, והמקל לא הפסיד.
- במין א' כאשר חלק איננו כשר לאכילה כגון סלסלת תפוזים, שיש בה תפוזים שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות קודם השבת, ומעוניין להוציאם בכדי שלא יכשלו ויאכלו מהם, מותר להוציאם, ואף שמוציא את האיסור מתוך ההיתר אין זה כ'בורר' כיוון שהנם בעצם מין אחד.
- יש שכתבו ש'קר' ו'חם' במאכל הם ג"כ בגדר ב' מינים.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת' דוג'

- שקית תפוחים שנתערבו בתוכה קלמניטינות, והינו מעוניין בתפוחים אסור להוציא את הקלמניטינות למרות שבכך תגרם טרחא יתרה.
- המגיש אוכל – ואיננו מעוניין באחד ממרכיביו איננו רשאי להוציא את מה שאיננו חפץ בו, כבצל בסלט שעועית בטשולנט וכיו"ב. – אך באם נותן את המאכל שאיננו חפץ בו לאחר שיאכלו לאלתר מותר.
- שני מיני דגים טעם אחד להם, רק בשמן חלוקים – ה"ה כב' מינים. דג רגיל ודג ממולא, הוי כב' מינים.
- עוף מבושל ועוף צלוי הוי ב' מינים.
- תפוח מתוק וחמוץ הוי ב' מינים.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת' דוג'

- אין להפריד חלקי מצה מקמח מצה, דזה כשתי מינים [תקד,ו]
- סוכריות שכל ההבדל הוא רק הצבע אין איסור.
- מותר לברור מצות שבורות משלמות – לצורך לחם משנה, אך ראוי להחמיר בזה ולהוציא את השלמות מהשבורות או להסיר את השבורות מצה מצה עד שיגיע לשלם.
- באם נתערב פרי רקוב בתוך פירות טובים מאותו הסוג, אסור להוציא את הרקוב מן התערובת. ולכן לא יתלוש ענב רקוב מן האשכול.
- באם הפרי הרקוב אך עוד ראוי לאכילה [לא בדוחק] מותר להוציאו.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת' דוג'

- אין להפריד חלקי מצה מקמח מצה, דזה כשתי מינים [תקד,ו]
- סוכריות שכל ההבדל הוא רק הצבע אין איסור.
- מותר לברור מצות שבורות משלמות – לצורך לחם משנה, אך ראוי להחמיר בזה ולהוציא את השלמות מהשבורות או להסיר את השבורות מצה מצה עד שיגיע לשלם.
- באם נתערב פרי רקוב בתוך פירות טובים מאותו הסוג, אסור להוציא את הרקוב מן התערובת. ולכן לא יתלוש ענב רקוב מן האשכול.
- באם הפרי הרקוב אך עוד ראוי לאכילה [לא בדוחק] מותר להוציאו.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת' דוג'

◦ באם נתערבו תפוחים גדולים וקטנים, מותר לברור ולהפריד בניהם, לצורך השבת. וה"ה ביצים בגדלים שונים.

◦ פרוסות מב' סוגי חלות – אם אין הבדל מהותי בניהם אלא רק הבדל קל בצורה או בסוג הקמח כך שאין מדקדים להבחין בניהם אין איסור בורר. אך אם זה ב' סוגי שונים כחלה מתוקה וחלה מקמח מלא, הרי הם כב' מינים שונים.

◦ מותר לברור חתיכות של דג ממין אחד משקולי נוחות – כגון שבחלק אחד יש פחות עצמות, וכן לברור חלקים שונים של העוף.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת' דוג'

- מותר להסיר את עלי החסה הרקובים המכסים את שאר עלי החסה הטובים - לאלתר. אך אם הם מעורבים אסור להסירם.
- מותר לחתוך חלק רקוב מן התפוח - לאלתר.
- מותר להוציא סמוך לאכילה את הגרעינים שבתוך האבטיח, וכן את החלק הפנימי של הפלפל שאיננו ראוי לאכילה. וראוי לנערם.
- אין להסיר את עטיפת הסוכריה וכיו"ב אלא 'לאלתר' לשמוש.

בורר – הגדרת 'אוכל' ו'פסולת' דוג'

◦ עצמות הדקות שבדג

◦ "אם אוכל תמרים בשבת, מותר להפריד התמרה מן הגרעין בידו וזורק הגרעין ואוכל התמרה, כי כיון שיש שם גרעין אחד, הו"ל לוקח אוכל מתוך פסולת כשהוא מפרידם זה מזה, וה"ה בפרי שקורין משמ"ש וכיוצא בו, אבל בצימוקים שהם ענבים יבשים שיש בכל אחת שלש וארבע גרעינים, אם הוא רוצה להוציא הגרעינים ה"ז נמצא בורר פסולת מתוך אוכל, כי הוא מוכרח להוציא הגרעינים בזא"ז מתוך הענבה, כיצד יעשה יניח הענבה בפיו ויוציא הגרעינים מפיו".

◦ בעניין הסרת הגבעול הדק שסמוך לפרי, ראוי להמנע מלהסירו, אך מעיקר הדין מותר להסירו.

בורר – הגדרת תערובת

◦ ב' המינים בגדלים שונים וניכרים בפני עצמם, עכ"ז יש איסור בורר, כשהם מעורבים.

◦ קליפות המעורבות בין פירות, מיני פירות שונים.

◦ אך אם לא ניכר שיש כאן תערובת מותר. לפיכך כאשר המינים השונים מפוררים ורחוקים זמ"ז כל שניכר בדעת ב"א שאינם מעורבים זע"ז אי"ז תערובת כלל ועיקר.

◦ בקבוקים העומדים במרחק זמ"ז, ספרים בשלחן במרחק.

בורר – הגדרת תערובת

- ומותר אף לפזר תערובת וליטול. וראוי שא' יפזר ואחר ייטול.
- לפזר סלסלה עם בגדים. לפזר סכו"ם.
- מוצק גדול העומד בתוך נוזל איננו נחשב למעורב עם הנוזל.
- מלפפון חמוץ במים, זיתים שלמים, תפו"א גדול במרק. ולא תירס או טונה, וכו'.
- כאשר מונח דבר בצד דברים אחרים אי"ז בגדר תערובת.
- קליפה בצד הקערה [לא מדיני מוקצה], ספר בצד ערמת ספרים.

בורר – הגדרת תערובת

○ כאשר מונח א' ע"ג השני ואינם דבוקים זכ"ז אי"ז תערובת.

○ גזר על הדג, הבגד הראשון בערמה וכו'.

○ מותר להסיר את העליון כדי להגיע לתחתון, אך זה דווקא כאשר הם רק מונחים

אחד על גבי השני אך לא כשהם מעורבים ואיננו יודע איכן נמצא מה שמחפש.

○ אך כאשר רק מזיזם לצד ולא מוציאים מהתערובת יכול להסיר את העליון עד שימצא

את מה שמחפש.

○ כרטיסיה, ארון בגדים, ..

בורר – כללים

○ אין להפריד פסולת מן האוכל בשבת כאשר הם מעורבים זע"ז.

○ כללי האסור:

○ ב' מינים – איסור בורר הוא דוקא בב' מינים שונים, כפי שיתבאר לקמן באריכות מה מוגדר כב' מינים.

○ פסולת ואוכל – כשמוציא את הפסולת מן האוכל, כפי מה שיוגדר לקמן. במוציא אוכל מן הפסולת ית' לקמן דרכי ההיתר. פסולת מפסולת – ית' לקמן מתי מותר.

○ כשהם בתערובת – איסור בורר הוא רק כאשר הדברים מעורבים זע"ז, הגדרת הדבר תתבאר לקמן.

○ כשמפרידם זמ"ז – באם לא מפרידם זמ"ז אין איסור בדבר.

○ באם הוציאו את הדבר ה'לא רצוי' בשוגג, אך גם מבלי להוציאו היה ניתן לאכול את המאכל - מותר לאכול את השאר. אך אם לא היה ניתן לאכול מבלי להוציאם - אסור באכילה.

בורר – כללים

◦ הפרדת 'אוכל מן הפסולת' הותרה בכפוף לשלשה תנאים:

◦ 1. יש להוציא את ה'אוכל' מתוך ה'פסולת', ולא להיפך;

◦ 2. כשעושה זאת בידיו ולא בכלי;

◦ 3. בתנאי שמוצא את המאכל לאכלו מיד - 'לאלתר'.

◦ בתנאים אלו הותרה הברירה – כיון שאין זה מעין מלאכה כלל אלא

'דרך אכילה'. משא"כ כשמוציא את הפסלות מן האכול ה"ז 'תיקון

המאכל'.

בורר – לאלתר

- ברירת האוכל מן הפסולת הותרה רק על מנת שיאכלו 'לאלתר',
- הגדרת זמן זה היא – הזמן הסמוך לסעודה ממש, מזמן יציאת 'בית הכנסת', היינו מזמן שבו מתקנים את צורכי הסעודה לאכלה מיד בסיום הכנתם. ובאם יש הרבה מאכלים או סועדים כך שההיערכות לסעודה אורכת זמן רב, עדיין נחשב הדבר כ"לאלתר", ויש שסייגו שיהיה זה לכל היותר בתוך חצי שעה לסעודה אך לא מעבר לכך.
- מותר להוציא בשר מהחמין בתחילת הסעודה אף שהבשר מיועד עבור המנה השניה. כמו כן מותר לקלוף פירות לסלט פירות שיאכלו בסוף הסעודה.
- ברירת חלה / שתיה במקפיא, לצורך הפשרתם – מותרת באם מיד לכשיהי' מופשר ישתמש בהם.

בורר – לאלתר

- מותר לברור אף לצורך הנאת אחרים לאלתר.
- כאשר בורר כדי להשאיל לחבירו, או לתת צידה לדרך לאורח וכיו"ב – אף שהנ"ל ישתמש בזה לאחר זמן, יש מגדולי הפוסקים שהתיר את הדבר, ואף הוא לא התיר לברור לצורך אחרים שכשעושה זאת בשליחותם אא"כ השימוש יהי' לאלתר.
- מותר לברור רק את הכמות שנזקקים לה באותה הסעודה, אך באם עשו כן ובפועל נשאר יותר מן הנצרך אין איסור בדבר. ואף באם בפועל נדחתה הסעודה אין איסור בדבר.
- פרי או סכו"ם שנפלו לפח אין להוציאם משם אא"כ משתמשים בהם לאלתר.
- מותר להוציא את עצמות הדג מן הדג רק בעת אכילת הדג, אך לא לפני זה.

בורר – בידו ולא בכלי

- הפרדת האוכל מן הפסולת מותרת בתנאי שעושה זאת בידיו ולא בכלי.
- איסור השימוש בכלי איננו בכלים שאינם מסייעים כלל וכלל לברירה, שאינם אלא כ'ידא אריכתא'.
- לכן מותר לברור ע"י כף או מזלג (שאינם כלל כלי ברירה).
- מצקת מחוררת – אין לברור באמצעותה כיוון שהינה כלי המיועד לברירה.
- ראוי להימנע מלהצמיד את הכף לדופן הכלי כדי לסנן את המים. ולכן כשרוצים לעשות זאת יש להקפיד שיישארו בכף מים מעורבים יחד עם המוצקים.

בורר – בידו ולא בכלי

- באם מוציא תפו"א גדול ממרק (כשמעוניין בתפו"א) – רשאי להשתמש במצקת מחוררת.
- אין לשפוך את המים משימורים ע"י הצמדת מכסה הכלי [אף כשמעוניין במים].
- אסור להוציא את הפסולת באמצעות נפיחה בפיו משום מלאכת 'זורה'.
- בניעור אין איסור ברירה, ולכן הרוצה להסיר את גרעיני האבטיח יכול לנער אותם אך לא יוציאם בידו.

בורר – בידו ולא בכלי

◦ מלחיה שיש בתוכה אורז – דעת פוסקים חשובים שמותר

להשתמש בה בשבת, אך יש שכתבו כי ראוי להימנע

מלהשתמש במלחיה כזו בשבת. [טעם ההיתר, אף שלכאורה היה לאסור את השמוש

במלחיה כזו כיון שזה כבורר ע"י כלי אעפ"כ מכמה טעמים 1. שכיון שאין מהות המלחיה לבורר לכן הרי זה כבורר ביד ולא

בכלי, 2. כיון שמהות המלחיה היא לשמוש מידי דעת הגרשז"א שכלי שמיועד לברירה לשמוש מידי אין בזה איסור, 3.

דהאורז והמלח הם כמין אחד].

בורר – פסולת מפסולת

○ מותר להפריד פסולת מפסולת אף כשכמתכוון לברור, כיון שסו"ס אינו מעוניין להשתמש באף אחד מהם.

○ כגון שמפריד את הפסולת לב' פחים שונים. וכיו"ב.

○ באם מעוניין להפריד את ה'פסולת' כדי להרויח תועלת לפסולת כגון הבורר קליפות פרות שביעית מפירות שאינם קדושים כדי שלא ירקבו וכן המוציא גניזה מן הפח – יש להמנע. ויכול להוציאם ולהשתמש מעט לאלתר.

○ יש שהתיר למי עבר אירוע מוחי ויש לו תרגיל לברור חומס משועית שרשאי לעשות זאת גם בשבת.

○ אך אין היתר לברור ב' מינים שלא לצורך השימוש המקובל בהם, כגון לברור שקדים מאגוזים לצורך משחק.

בורר – אוכל מאוכל

◦ באם מעוניין בב' המינים ל'אלתר' [בסעודה], אין איסור של בורר. ויש המחמיר.

◦ כאשר מעוניין בב' המינים, שלא לאלתר, הרי זה בורר אוכל מאוכל.

◦ אף שנח' בזה הפוסקים, למעשה ראוי להחמיר.

◦ מיון משחקים סכו"ם וכיו"ב, ראוי להחמיר, וכש"כ כשזה שלא לצורך השבת.

◦ בורר אוכל מאוכל כשכוונתו לאלתר, אעפ"כ אסור לעשות זאת בכלי, כנ"ל.

בורר – שפיכת פסולת מכלי

◦ בסידור כתב אדה"ז 'שכיון שנפילת הפסולת לחוץ הוא על ידי שאוחז בידו הכוס עם המשקה שבתוכו ומטהו בידו הרי זה נקרא בורר אוכל מתוך פסולת ומותר כדי לשתות מיד'.

◦ וזה לכאורה דלא כדבריו בשו"ע

◦ תירוץ הדברי נחמיה

◦ תירוץ הר"י פרקש

◦ תירוץ הרשד"ב לוין

◦ נ"מ למעשה

בורר – סינון אוכלים

◦ אין לנפות קמח בין בשבת ובין ביו"ט ואף קמח שלנו שמנפים לצורך ניקוי מתולעים אסור.

◦ אין לסנן ירקות ממרק באמצעות מסננת, אף כשרוצה לאוכלם לאלתר. אך באם רוצה להוציא תפו"א גדולים ממים מותר להוציאם ע"י מסננת.

◦ כמו כן בקופסאות שימורים, אין לשפוך את המים מן הכלי ולהשאיר את המוצקים, אך מותר להוציא בכף וכיו"ב את המאכלים סמוך לסעודה 'לאלתר'.

◦ בטונה וכדו' ניתן לשפוך את המי שצפים מעל הדג.

בורר – סינון אוכלים

◦ הרוצה לפזור אבקת סוכר וכיו"ב ע"י נפה, הדברר מותר בשבת כיון שאיננו בורר דבר, יש שכתבו שראוי שלא להשתמש בנפה של קמח אלא בנפה המיועדת לפיזור אבקת הסוכר.

◦ מותר להשתמש בנפה לפורר את האבקה, אך יש שכתבו שהדבר אסור.

◦ בשבת סתם קמח הוא מוקצה, אך שייך הדין בקמח מצה שרוצה לנפותו לצורך סינון חלקים קטנים מגדולים.

בורר – סינון משקים

- משקה שראוי לשתותו כמות שהוא [בלי לסנן], מותר לסננו.
- יין שראוי לשתיה כמות שהוא מותר לסנן אותו, במסננת המיוחדת לכך.
- אך משקה שאיננו ראוי לשתיה לסתם בני אדם, אין לסננו בשבת במסננת לצורך שתיה.
- מים המיועדים רק לרחצה – כיון שניתן להשתמש בהם ללא סינן, מותר לסננם.
- יין אדום שאפשר בדוחק לשתותו – מותר לסננו בבד שאיננו מיועד לסינון.
- אין לסנן חלב 'חמוץ' – כדי לקבל את הגבינה.

בורר – סינון משקים

◦ מערכת לסינון מים – לכאורה כיון שהמים בלאו הכי ראויים לשתיה מותר.

◦ מערכות מים של סינון עם פחם וכיו"ב

◦ החשש שמתערב עם פסולת

◦ דין מותר ליתן מים על השמרים.

◦ סינון מחמת תולעים, או מים שאינם ראויים לשתיה – אסור

◦ כאשר יש בד מיוחד או מסננת קבוע בניו-יורק – התירו.

◦ תה

שטיפת פירות וירקות

- אסור להניח במים כדי שיצוף הלכלוך שעליהם.
- לכלוך הדבוק בפרי כאבק וכיו"ב מותר לשוטפו, והמחמיר תבוא עליו ברכה.
- לכלוך המונח ומעורב עם הפרי אין לשוטפו, והמקל יש לו על מה לסמוך.
- כאשר משרים לנקיון בעלמא אך אין דבר ניכר שבורר אותו הדבר מותר.
- אין להניח את הפרי המלוכך בתוך מסננת או כל כלי אם נקבים.